

Stora torgets Torghandel

Så här ska en torghandel se ut som det var förr i tiden på Stora Torget, bilden är fotograferad runt år 1912. Marknaderna i städer som Borås var också viktiga mötesplatser mellan lantbrukare och tjänstefolk, sam som kreatursmarknad. Inte minste fungerade de som knutpunkter mellan ungdomar från landsbygden som ofta levde ett till viss del isolerat liv ute på gårdarna. Den senare funktionen förstärktes speciellt med framväxten av en specifik nöjesmiljö runt marknaderna. Även möjligheterna till kontakt mellan människor utanför de vanliga sociala normerna utgjorde en väsentlig beståndsdel i det populära marknadslivet. Kreaturshandel spelade också en viktig roll i skådespelet på marknadsdagarna. Den var ofta årstidsbunden till höst och vår och försiggick mestadels på någon öppen plats i stadens utkant, som exempelvis Fänabacken söder om Borås, och startade mycket tidigt om morgonen. På så sätt kunde bönderna tidigt få rejält med pengar i börsen som de sedan kunde omsätta bland försäljningsbodas och stånd. Eventuellt blev det även ett krogbesök och lite brännvin för att släcka törsten.

Foto Glenn Murberg 20171013

En bild som jag fotograferade den 13 oktober 2017, nästan 100 år mellan bilderna.

Näringsfrihetens införande i Sverige år 1864 innebar att de stora, ofta årtidsbundna marknadernas betydelse minskade. Den enklare torghandeln som skedde på en mer daglig basis, expanderade dock i takt med att allt fler människor sökte sig till de växande industristäderna. Salutorgen i städerna ökade därför både vad gäller storlek och antal. Den ursprungliga torghandeln innebar nästan uteslutande handel direkt mellan bönderna och stadsbor på stadens torg. Denna handel hade varit regelbunden i många svenska städer sedan i slutet av 1700-talet och försiggick vanligtvis under bar himmel. De varor som bjöds ut hade lastats på vagnar och enkla kärror ute på bondgårdarna och såldes sedan på torgen direkt från flaken till konsumenterna.

När städerna växte i industrialismens spår och efterfrågan ökade, dök en ny slags köpmän upp i de svenska städerna. De kallades för månglare och hökare, till den här gruppen hörde även slaktare. De nya köpmännens affärsidé var att köpa upp varor som ägg, fjäderfä, smör, fläsk och kött från landsbygden och sedan saluföra varorna i mer eller mindre permanenta stånd eller fasta bodar på torgen. Det var vanligt att exempelvis slaktarna bodde i städernas utkanter varifrån de dagligen körde in sina bodar till salutorget. Torghandeln var noga reglerad och fick inte starta före klockan åtta på morgonen. Handeln skulle vara avslutad klockan fyra på eftermiddagen, med undantag för fredagar då den tilläts till klockan sju på kvällen. Detta var kopplat till löneutbetalningen som gjorde på fredagarna och att arbetarna skulle hinna göra alla sina inköp inför helgen.

I Borås kom den ständigt ökande torghandeln till uttryck bland annat genom att Södra Torget skapades vid mitten av 1890-talet. Då revs ett antal byggnader och nästan 4000 kvadratmeter ny torgyta skapades. Det nya torget blev stort, det fick nästan exakt samma yta som det befintliga Stora Torget, men bedömdes absolut inte ha samma status. Stora Torget behöll sin rang som stadens förnämsta saluplats. Tillblivelsen av den nya torget i stadens södra del påbjöd dock en långsam

process som innebar en förändring av Stora Torgets karaktär. Det gick nu mot en mer institutionell och offentligt karaktär, vilket skulle bli än tydligare i samband med att Krokshallstorget skapades i början av 1930-talet.